

ÇİFTE MÜLTECİLER: “FİLİSTİNLİ SURİYELİLER”

Kadriye Sınmaz



İNSAMER

İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Referans için: Sınmaz, Kadriye. “Çifte Mülteciler: “Filistinli Suriyeliler”, İNSAMER, 22.07.2019.

 Analiz

Dünya genelinde artan çatışmaların toplumsal açıdan en ciddi sonuçlarından biri mülteciliktir. Mültecilerin sayısı ve kaynak ülkeleri farklı dönemlerde çatışma yaşanan ülkelere ve çatışmaların yoğunluğuna göre bölgesel dalgalanmalar gösterse de günümüzde dünyadaki en büyük mülteci grubu Filistinliler oluşturmaktadır. Filistin Merkezî İstatistik Bürosu'na (PCSB) göre toplam kayıtlı Filistinli mülteci sayısı 5,9 milyondur;¹ fakat gayriresmî rakamlar dikkate alındığında bu sayının çok daha fazla olduğu görülmektedir. Filistinli mülteciler -Filistin toprakları dışında- Ürdün'den sonra en yoğun olarak Suriye'de yaşamaktadır. Resmî kaynaklarda, Suriye'de iç savaş öncesinde yaklaşık 560.000 Filistinli mültecinin yaşadığı yer almakla birlikte gayriresmî kaynaklarda bu sayı 650.000 civarında verilmektedir.² Ne var ki 2011 yılında Suriye'de başlayan barışçıl halk ayaklanmalarının iç savaşa dönüşmesiyle burada yaşayan on binlerce Filistinli, bir kere daha

mülteci durumuna düşmüştür. Ülkede kalmaya devam edenlerin bir kısmı da ya çatışmalar sırasında hayatını kaybetmiş, yaralanmış ya da kuşatmalar sebebiyle insani ihtiyaçlarını karşılayamaz duruma gelmiştir.

Savaş Öncesinde Suriye'deki Filistinli Mültecilerin Durumu

Filistinlilerin mülteci durumuna gelmelerinin ilk adımı 1917 yılındaki Balfour Deklarasyonu olmuştur. Yahudilerin Filistin topraklarına göç etmelerine ve burada bir Yahudi devleti kurmalarına izin veren bu deklarasyon, bölgedeki Yahudi sayısının hızla artmasına yol açmıştır. Osmanlı'nın ardından kontrolün Siyonizm yanlısı İngiliz siyasetçilerin eline geçmesiyle bölgedeki Yahudi ve Arap çeteleri arasında yoğun çatışmalar yaşanmaya başlamıştır. Bu süreç, nihayetinde 1948 savaşının çıkmasına sebep olmuştur. Yahudilerin 15 Mayıs 1948'de



İNSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

İsrail'i kurduklarını resmen ilan etmelerinin hemen ardından Arap birlikleri ve Siyonistler arasında yaşanan savaşta Yahudiler, Filistinli sivillerin köylerine saldırılar düzenleyerek çok sayıda katliam gerçekleştirmiştir. Toprakları gasp edilen Filistinliler zorunlu göçe maruz bırakılmış ve Batı Şeria, Gazze, Ürdün, Lübnan ve Suriye'ye göç ederek buralarda hayata tutunmaya çalışmışlardır. İsrail'in 1948'deki saldırıları sırasında Suriye'ye sığınan Filistinlilerin sayısının 75.000 ila 100.000 arasında olduğu tahmin edilmektedir. Suriye Devleti 1949'da yaklaşık 95.000 Filistinli mülteciyi resmî olarak kaydetmiştir.³

İkinci büyük göç dalgası ise "Altı Gün Savaşı" olarak bilinen 1967 yılındaki savaş sonrasında yaşanmıştır. Mısır, Ürdün ve Suriye'nin İsrail'e karşı başlattığı bu savaşta İsrail büyük bir başarı elde etmiş ve Suriye'nin kontrolündeki Golan Tepeleri de dâhil olmak üzere geniş bir bölgeyi işgal etmiştir. Golan Tepeleri'nde yaşayan ve çoğunluğu 1948'de buraya göç etmiş olan 17.000 Filistinli mülteci, bir kez daha Suriye içinde yer değiştirmek zorunda kalmıştır. Yerinden edilen mültecilerin birçoğu 1948'de kurulan ve halk arasında "Seyyide Zeynep" olarak bilinen Şam yakınlarındaki "Qabr Essit" kampında yaşamaya başlamıştır.⁴

1970 yılına gelindiğinde bu defa da Ürdün ordusu, Filistin Kurtuluş Örgütü'nü (FKÖ) ülkeden çıkartabilmek için mülteci kamplarını bombalamış ve 10 günlük bu çatışma sürecinde 3.000'den fazla Filistinli öldürülmüştür. "Kara Eylül" olarak anılan bu süreçle birlikte Suriye'ye olan Filistinli göçü daha da artmıştır. 1982 yılında ise İsrail FKÖ'yü Lübnan'dan çıkarmak için Lübnan'ı işgal etmiş ve Sabra ve Şatilla katliamları dâhil gerçekleştirilen saldırılarda birçok Filistinli ve Lübnanlı hayatını kaybetmiştir. Sonuç olarak bu saldırılar da Filistinlileri Suriye ve diğer bölgelere göç etmek zorunda bırakmıştır.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun (BMGK) 194 sayılı kararına göre, mülteci durumundaki Filistinliler topraklarına geri dönme hakkına sahiptir. Fakat işgal devleti İsrail'in

saldırganlığını arttırması ve Filistinlilerin topraklarını gasp ederek buralara Yahudileri yerleştirmesi, Filistinlilerin geri dönmesi önündeki en büyük engeldir. Siyonist rejiminin işgal politikaları uluslararası hukuka tamamıyla aykırı olmasına rağmen uluslararası toplum Filistin topraklarındaki İsrail işgalinin son bulmasına yönelik etkin bir siyaset geliştirememiştir. Uluslararası toplumun meseleye yaklaşımı sadece Filistinli mültecilere yönelik insani yardım boyutunda kalmıştır. BM bünyesinde mülteciler için bir birim bulunmasına rağmen (BM Mülteciler Yüksek Komiserliği/BMMYK) Filistinli mültecilerin geri dönememeleri ve sayılarının fazlalığı sebebiyle onlar için hususi bir birim daha oluşturulmuştur: BM Filistinli Mültecilere Yardım Ajansı (UNRWA).

1949 yılında BMGK'da alınan kararlar kurulan ve 1950'de faaliyetlerine başlayan UNRWA yaklaşık 5 milyon Filistinli mülteciye eğitim, sağlık, altyapı ve sosyal hizmetler gibi alanlarda yardım sağlamaktadır.⁵ UNRWA faaliyetlerini Batı Şeria, Gazze, Ürdün, Lübnan ve Suriye olmak üzere Filistinli mültecilerin en yoğun olduğu beş bölgede sürdürmektedir.

Bu süreçte Suriye, göçlerin başladığı ilk yıllardan itibaren mültecilerin koordinasyonunu bir devlet politikası olarak ele aldığı için Filistinli mültecilerin sosyal ve ekonomik açıdan en fazla entegre olabildikleri ülke olmuştur. Suriye'deki iç savaş başlayana kadar buradaki mülteciler diğer ülkelere nazaran daha rahat bir yaşam sürmüştür.

Ocak 1949'da Suriye İçişleri Bakanlığı bünyesinde mültecilerin isimlerinin, kişisel durumlarının ve meslekleriyle ilgili kayıtların tutularak uygun işlere yerleştirilmeleri ve mültecilere tahsis edilen bağış ve yardımlarla ilgilenilmesi için Filistinli Arap Mülteciler Enstitüsü (*Palestine Arab Refugee Institution/PARI*) kurulmuştur. Enstitü, 1950'den itibaren hem UNRWA'nın faaliyetlerini denetlemiş hem de birlikte çalışmıştır. Suriye'de mültecilerin yaşadığı kamplar devlet tarafından PARI'ye tahsis edilmiş bölgelere kurulmuştur.⁶

Suriye Devleti Filistinlilerin kamu sektöründe istihdamına izin veren yasayı 1949'da kabul etmiştir. 1956'da kabul edilen 260 sayılı yasa ile de Suriye'deki Filistinlilerin durumu düzenlenmiş ve milliyetleri korunarak iş ve ticaret hakları tanınmış, istihdam ve askerlik gibi konularda yasa önünde Suriye kökenli olanlarla eşit muameleye tabi tutulmalarına karar verilmiştir. Suriye'nin Mısır ile kurduğu Birleşik Arap Cumhuriyeti (1958-1961) döneminde de mültecilere seyahat belgesi verilmiştir. Suriye'deki Filistinli mülteciler oy kullanma ve vatandaşlık hakkı dışında mülkiyet hakkı, eğitim alma hakkı gibi birçok alanda Suriye vatandaşlarıyla eşit koşullarda yaşamıştır. Dönemsel siyasi gelişmelere bağlı olarak Suriye'deki Baas Partisi'nin Filistinli mülteciler üzerindeki baskısı zaman zaman artsa da buradaki mültecilerin hayat şartları bölgedeki diğer ülkelere göre çok daha iyi olmuştur.

Suriye'de 2011'de başlayan iç savaştan önce Filistinli mültecilerin yaklaşık %71'i, üç tanesi UNRWA tarafından resmî olarak tanınmayan toplam 12 kampta, gerisi de şehirlerde yaşıyordu. UNRWA, resmî olarak tanımadığı kamplar da dâhil olmak üzere toplam 12 kampta yaklaşık 560.000 mülteciye eğitim, sağlık ve mesleki rehabilitasyon hizmeti sağlıyordu.⁷ Fakat iç savaşın patlak vermesi, tamamı daha önce en az bir kere yerinden edilmiş olan Filistinli mültecilerin hayatlarını bir kez daha yerle bir etmiştir.

Suriye Savaşı ve Filistinli Mültecilerin Durumu

Suriye'de Mart 2011'de çatışmaların başlamasından sonra, maddi imkânı elverişli olanlar ve meslek sahibi (doktor, öğretmen gibi) Filistinli mülteciler, önce buldukları yerlerden ülke içinde daha güvenli bölgelere göç etmiş, sonrasında da birçoğu ülke dışına çıkmıştır; fakat daha yoksul olan mülteciler ya son anda buldukları yerleri terk etmiş ya da savaşın ortasında kalmıştır.⁸

Savaş sebebiyle en az 122.000 Filistinli mülteci komşu ülkelere ve bazı Avrupa ülkelerine

göç etmiştir. Suriye'de hâlihazırda %31'i çocuk olmak üzere 438.000 Filistinli mülteci bulunmaktadır.⁹ Bunların %60'ı ülke içinde en az bir defa yerinden edilmiştir. Filistinli mülteciler de Suriyeliler gibi öldürme, yaralama, keyfi tutuklama, işkence, zorla yerinden edilme gibi hak ihlallerine ve "savaş suçu" kapsamına giren eylemlere maruz kalmaktadır.

"Suriye'deki Filistinliler Eylem Grubu" Mart 2011-Haziran 2019 tarihleri arasında Suriye'deki çatışmalarda, cezaevlerinde ve göç yollarında en az 3.626 Filistinli mültecinin öldüğünü/ öldürüldüğünü bildirmektedir. %75'i kuşatma altında tutulan Yermük Kampı'nda olmak üzere 1.977 mülteci de kamplarda öldürülmüştür. Ölenlerin 1.212'si hava saldırılarında, 604'ü (34'ü kadın) hapisanelerde maruz kaldıkları işkenceler neticesinde, 311'i keskin nişancılar eliyle, 205'i ise açlık ve tıbbi yetersizlik sebebiyle hayatını kaybetmiştir.¹⁰

Savaştan önce Suriye'deki Filistinlilerin bir kısmı UNRWA'dan yardım alırken önemli bir kısmı kendi ihtiyacını karşılayabiliyordu. Ancak savaşla birlikte bu durum değişmiş ve mültecilerin %95'i sürekli insani yardıma ihtiyaç duymaya başlamıştır. Özellikle Yermük, Beit Sahem, Guta, Deraa gibi kuşatma altındaki ulaşılması zor bölgelerde yaşayan 13.500 kişi, çok ağır şartlar altında hayatta kalmaya çalışmaktadır.

Filistinli mültecilerin "Bizim küçük Filistin'imiz" dedikleri ve Suriye'deki Filistinlilerin başkenti gibi görülen Yermük Kampı, savaş döneminde en çok zarar gören yerlerden biri olmuştur. 1957 yılında kurulan kampın nüfusunun 2011 yılında 160.000 olduğu belirtilmektedir. Esad rejiminin kamptaki Abdulkadir Huseyni Camisi'ne saldırmasından sonra muhaliflerin kampa girmesi üzerine, rejim güçleri Haziran 2013'te kampı kuşatma altına almıştır. Kuşatmayla birlikte kampta yaşayan mültecilerin sayısının 30.000'lere kadar gerilediği bildirilmiştir. Eylül 2014'te rejimin kampın suyunu kesmesiyle kuşatma zirve noktasına ulaşmıştır. Nisan 2015'te ise kampın kontrolü DAESH'in eline geçmiştir. Muhalifler ve rejime bağlı güçler



tarafından kampa giden yollar kapatıldığı için buğday, şeker, pirinç gibi gıda maddelerinin ve yakıtın kampa girmesi engellenmiş ve kamptaki yaşam hızla daha da kötüleşmiştir.¹¹ 2014 yılında ise kamp nüfusunun 18.000'lere kadar gerilediği bildirilmiştir. Kuşatma altındaki kamptan çıkamayan Filistinli mülteciler arasında açlık sebebiyle ölümler yaşanmıştır.

Yermük Kampı'ndaki Filistinli mülteciler savaş öncesinde Suriyelilerle eşit koşullarda yaşadıklarını ancak çatışmaların başlamasından sonra güvenlik tehdidi olarak algılanmaya başladıklarını anlatmaktadır. Yermük Kampı'nda ve bölgede yaşanan gayriinsani koşullarla ilgili kayıtlara geçen pek çok tanıklık bulunmaktadır. Örneğin savaş öncesinde Yermük Kampı'nda yaşayan Muhammed, eşi ve çocuklarının yoğun hava saldırılarından etkilenmeleri sebebiyle onları Ürdün'e göndermiş, krizin bir yıl içinde son bulmasını umarak kendisi onlarla birlikte gitmeyerek Suriye'de kalmış. Kuşatma başladığında 105 kilo olan Muhammed, bu süre zarfında 41 kiloya kadar düşmüş. Hayatta kalabilmek için kuş bacakları ve etrafta bulduğu otlardan yemiştir, kampın suyu kesildiği için tuzlu su içmek zorunda kalmış. Bazı kişilerin kedi ve köpek eti yediğine şahit olduğunu söyleyen Muhammed, kuşatmanın rejim tarafından bir silah olarak kullanıldığını ve Yermük'te en az 200 kişinin açlıktan öldüğünü anlatmıştır.¹²

Yaklaşık beş yıldır Esad rejimi ve bağlı İran milis güçlerinin kuşatması altında olan Yermük Kampı'nda hâlihazırda 3.000 sivilin yaşadığı tahmin edilmektedir. Buradaki insanlar, bir yandan kuşatmanın getirdiği zor hayat şartlarıyla mücadele etmeye çalışırken bir yandan da Esad rejimi ve Rusya'nın hava saldırılarından korunmaya çalışmaktadır.

Bugün Suriye'deki yaklaşık 438.000 Filistinli mülteci, UNRWA'nın sağladığı yardımlarla hayatta kalmaya çalışmaktadır. UNRWA ayrıca dokuz resmî, üçü gayriresmî olmak üzere toplam 12 kamptaki 104 okulda 47.585 öğrenciye eğitim hizmeti sağlamakta; 26 birincil sağlık merkezi ve 5 toplum rehabilitasyon merkezinde Filistinlilere sağlık hizmeti vermektedir.¹³

Suriye'deki Filistinli mültecilerin hayatta kalabilmek için bağımlı hâle geldikleri UNRWA, mültecilerin temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için 2018 sonunda 220 milyon dolara ihtiyaç duyduğunu açıklamıştır.¹⁴ Fakat ABD'nin UNRWA'ya yaptığı yardımları tamamen kesmesi, kurumun yardım faaliyetlerini ciddi şekilde etkilemiştir. Bu durum, defalarca yer değiştirmek zorunda kalan Filistinli mültecilerin hayatını daha da zorlaştırmaktadır.

Suriye'de kalan Filistinli mültecilerin yaşam koşulları gittikçe kötüleşirken Suriye dışına çıkmayı başaranlar da gittikleri yerlerde yeni sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. 122.000 civarında Filistinli mülteci 2011'den sonra farklı rotalar üzerinden Suriye dışına çıkmıştır. Coğrafi zorunluluklar sebebiyle yoğun olarak sırasıyla Lübnan ve Ürdün'e gitseler de oldukça tehlikeli deniz yolculuklarını göze alarak Avrupa'ya gidenlerin sayısı da kayda değer seviyededir.

Suriye'deki savaş ortamından kaçarak Lübnan'a sığınan Filistinli mültecilerin sayısı, UNRWA'nın yayımladığı resmî rakamlara göre 29.145'tir (%41'i çocuk);¹⁵ fakat resmî olmayan kaynaklar bu sayının 50.000 civarında olduğunu bildirmektedir.¹⁶ Bu insanların %95'i güvensiz gıda tüketmektedir. Filistinli mülteciler arasındaki işsizlik oranı %52,5; yoksulluk oranı ise %89'dur. UNRWA, Lübnan'daki "Filistinli Suriyeli" mültecilerin ihtiyaçlarını karşılayabilmek için yaklaşık 46 milyon dolarlık fona ihtiyaç olduğunu açıklamıştır.

Suriye krizinin başlangıcında Lübnan da Türkiye gibi açık kapı politikası uygulamış ancak 2014 yılının yaz aylarından itibaren Suriye'den gelen mültecilerin ülkeye girişini sınırlandırmaya çalışmış ve ekim ayından itibaren de açık kapı politikasını terk etmiştir. Lübnan hükümeti ülkeye gelen mültecilerin kalıcı olmasını istemediğinden mülteciler için "kamp kurmama" kararı almıştır. Suriye'den Lübnan'a giden mültecilere yönelik kamp kurma ve insani yardım faaliyetlerini BM başta olmak üzere uluslararası kuruluşlar ve bağışçılar gerçekleştirmiştir.¹⁷ Yeterli kamp alanı olmaması ve yüksek kira fiyatları, mültecilerin

barınmalarını zorlaştırmaktadır. Ayrıca ülkedeki eğitim dilinin Fransızca ve İngilizce ağırlıklı olması da çocukların eğitime katılımlarını ve eğitim başarılarını olumsuz etkilemektedir. Kısacası, gerek Filistinli gerekse Suriyeli mülteciler açısından yaşam koşullarının en zor olduğu göç ülkesi Lübnan'dır. Bu durumun en temel sebebi, Lübnan'ın devlet hafızasında, 15 yıl süren iç savaşta ve İsrail'in Lübnan'ı işgalinde Filistinli mültecilerin varlığının etkili olduğuna inanılmasıdır. Suriye krizi öncesinde Lübnan'da yaklaşık 500.000 Filistinli mülteci yaşıyordu. 20'ye yakın etnik topluluk ve dinî mezhebin bulunduğu ülkede nüfusun yaklaşık %10'unu oluşturan Filistinliler, Lübnan siyasi çevreleri tarafından zaten kırılğan olan ülkedeki yapı açısından tehdit olarak görülmektedir.¹⁸ Sayıları 1 milyona yaklaşan Suriyeli mültecilere yönelik bahsi geçen arka planla hareket eden Lübnan hükümeti, mülteciler için sistemli bir politika hayata geçirmemekte ve özellikle Suriye'den gelen Filistinli mülteciler burada çifte önyargı ile karşılaşmaktadır.

Ürdün de Lübnan gibi bir göç tecrübesine sahiptir fakat Lübnan'dan farklı olarak mültecilere yönelik daha sistemli bir yöntem geliştirmiştir. Ürdün yönetimi BM ile iş birliği içinde, ülkesine gelen mültecileri kamplara ve şehir merkezlerine yerleştirmiştir. Başlarda Ürdün de açık kapı politikası uygulamış ancak 2016 yılı Haziran ayında DAESH'in sınır kasabası Rukban'a saldırısı sonrasında Suriye sınırını kapatmıştır. Sınırdaki biriken Suriyeliler burada yeni bir kamp oluşturmuş olsalar da Ürdün yönetimi bu kamp alanıyla ilgili sorumluluk kabul etmemektedir.¹⁹ Ürdün, Suriyeli mültecilere kapılarını açmış olmakla birlikte, ülkedeki yoğun Filistinli nüfusun daha fazla artmasını istemediği için Suriye'den gelen Filistinli mültecilere karşı son derece temkinli davranmakta hatta Filistinli mültecileri çoğu kez sınırdan geri çevirmektedir.

UNRWA'nın 2018 sonu verilerine göre; Suriye'deki savaştan kaçarak Ürdün'e sığınan Filistinli mültecilerin sayısı 17.719'dur. Bu rakamın %52'sini kadınlar, %44'ünü de çocuklar

oluşturmaktadır. Buradaki Filistinli mültecilerin hemen tamamı insani yardıma ihtiyaç duymakta, %30'u ise son derece savunmasız bir durumda yaşamaktadır. UNRWA Ürdün'deki Filistinli mültecilere gerekli yardımı ulaştırabilmek için toplamda yaklaşık 10 milyon dolara ihtiyaç duymaktadır.²⁰ Kayıt dışı mülteciler düşünüldüğünde gerçek mülteci sayısının ve insani yardım ihtiyacının çok daha fazla olduğu ortadadır.

Suriye'deki savaştan kaçarak Ürdün, Lübnan, Türkiye, Irak gibi çevre ülkelere sığınan "Filistinli Suriyeliler" in ortak sorunlarından biri de gittikleri ülkelerde geçici koruma statüsü almakta yaşadıkları zorluktur. Bugün ne Filistin'den ne de Suriye'den vatandaşlık belgesi alabilen Filistinli mültecilerin elindeki Suriye hükümeti tarafından geçmişte verilmiş belgeler de birçok yerde geçerli sayılmamaktadır. Suriye'den göç eden Filistinli mültecilerin seyahat belgeleri Türkiye'de de geçerli sayılmadığı için, buraya girişlerde de kaçak yollara baş vurmaktadırlar; ayrıca diğer Suriyelilere tanınan sığınmacı statüsüne kavuşamadıkları için de eğitim, sağlık, iş gibi birçok imkândan faydalanamamaktadırlar.²¹

Ürdün'deki Cybercity Kampı'nda yaşayan Suriyeli "Laila" bir Filistinliyle evli olduğu için kızı da Filistinli sayılıyor ve kamptan ayrılırsa kızından da ayrılmak zorunda. Bir bombardımanda yaralanan kocasını ancak kamptaki polisler eşliğinde ziyaret edebilen Laila, zor şartlarda yaşamasına rağmen kızının garantörlük almasının imkânsız yakın olması sebebiyle kampta kalmaya devam ediyor.²²

Filistinli mülteciler kendi özel durumları sebebiyle Türkiye'de de "sığınmacı" ya da "mülteci" statüsü alamamaktadır. Ürdün'de de ülke nüfusunun hâlihazırda önemli bir kısmını oluşturdukları için devlet daha fazla Filistinli mülteci almak istememekte ve Suriyeli mültecileri kabul ederken Filistinlilere sınırlarını kapatmaktadır. Ayrıca Lübnan'ın çalışma ve kamp kurma izni vermemesi; Mısır'ın yardım almalarını zorlaştırması gibi sebeplerle Filistinli mülteciler kendilerini Ortadoğu'da

güvende hissetmemektedirler. UNRWA sözcüsü Christopher Gunnes'in ifadesiyle "korunmasızların korunmasızı" olan Filistinli mülteciler çareyi Avrupa'ya göç etmekte bulmaktadır.²³ Suriye savaşıdan sonra savaş bölgesinden Avrupa'ya göçen Filistinli mülteci sayısının en az 80.000 olduğu belirtilmektedir.²⁴ Son derece zorlu koşullarda gerçekleştirilen bu tehlikeli yolculuklar sırasında da yüzlerce mülteci hayatını kaybetmiştir.

Sonuç ve Tavsiyeler

Suriye'deki Filistinli mültecilerin akıbeti açısından şüphesiz en kalıcı çözüm ülkedeki savaşın son bulmasıdır. Kaldı ki Suriye'de savaş sebebiyle birçok hak ihlaline uğrayarak mağduriyet yaşayan bütün gruplar açısından da dokuzuncu yılına giren savaşın bir an evvel son bulması hayati önemdedir. Barışın sağlanmasından sonra da ülkede acilen yeniden inşa sürecine geçilmesi gerekmektedir. Ancak Suriye'de hâlihazırda Filistinli mülteciler için uluslararası örgütler ve STK'ların ortaklığında atılabilecek bazı adımlar söz konusudur.

Öncelikle uluslararası toplumun Suriye'de yaşanan bütün insanlık suçlarına karşı sesini daha fazla yükseltip sosyal medyanın organizasyon gücünü de kullanarak burada vuku bulan öldürme, yaralama, işkence gibi fiillerin müsebbiplerinin cezalandırılması için daha etkili bir şekilde hareket etmesi gerekmektedir. Ayrıca ABD'nin maddi desteğini kesmesiyle mültecilere yardım için yeterli fonu bulmakta bir hayli zorlanan UNRWA ve bölgede etkili diğer yardım kuruluşlarına devletler bazında ekonomik desteğin artması da yine kamuoyu baskısı ile mümkün olabilir. Böylelikle UNRWA'nın Suriye'den gelen Filistinli mültecileri kabul etmekte isteksiz davranan Ürdün ve Lübnan'daki faaliyetlerini arttırmasıyla mültecilerin Akdeniz'de ölüm botlarıyla çıktıkları Avrupa yolculukları kısmen de olsa azalabilir. Ayrıca Suriye içinde Esad rejiminin abluka altında tuttuğu bölgelerdeki sınırlamayı kaldırması ve yardım kuruluşlarının o bölgelere ulaşımının sağlanması için bölgede

etkin olan diğer ülkelerin halkları, kendi ülke yöneticileri üzerinde Suriye'deki insani durumun iyileştirilmesi için gerekli adımların atılması noktasında kamuoyu baskısı oluşturabilir.

Abluka ve saldırıların son bulması veya kısmen azalması durumunda da barınma, sağlık, istihdam, eğitim gibi temel ihtiyaçların karşılanması adına ivedilikle harekete geçmek için gerekli koordinasyon ve rehabilitasyon hizmetlerinin planlamasının şimdiden yapılması önem arz etmektedir. Bu süreçte başta çocuklar olmak üzere savaştan doğrudan etkilenenler için psikososyal destek merkezleri açılması, bu kapsamda psikoterapi, sportif aktiviteler gibi destekleyici projeler geliştirilmesi gerekmektedir. Savaştan fiziksel olarak zarar görenler ve engelliler için de fiziksel rehabilitasyon merkezleri açılması önem arz etmektedir. Ayrıca düzenlenecek meslek kursları ile istihdam imkânları oluşturulması, eğitim için ihtiyaç duyulan altyapının kurulması gibi hizmetlerle toplumsal normalleşmenin sağlanmasına çalışılmalıdır.

Suriye'deki savaştan kaçarak çevre ülkelere giden Filistinli mültecilerin en büyük sorunu, herhangi bir ülkeye ait resmî vatandaşlık belgelerinin bulunmamasıdır. Bu sebeple göç ettikleri ülkelerde koruma statüsü alamayan ve kaçak durumda yaşayan Filistinli mülteciler için BM nezdinde özel bir komite kurularak Siyonist işgalle vatanları ellerinden alınan Filistin halkının mağduriyetini hafifletecek bir Genel Kurul kararının çıkarılması için girişimlerde bulunulabilir; bu süreçte Filistinli mültecilerin mağduriyet yaşadığı ülkeler de kendi içlerinde yasal bir düzenlemeyle bu sorunu çözümlenebilir. Böylelikle Suriye'den farklı yerlere göç eden Filistinli mültecilerin eğitim, sağlık, istihdam gibi temel haklardan daha kolay faydalanmaları sağlanabilir.

Filistinli mülteciler dünya üzerindeki en korunmasız gruplardan biridir. 1948 ve 1967 senelerinde yoğunluklu olmakla birlikte, Filistinliler, işgal devleti İsrail'in kurulmasından bu yana sürekli olarak göç etmek zorunda

birakılmışlardır. Gittikleri yerlerde vatanlarına aidiyetlerini ve geri dönme umutlarını her daim canlı tutan Filistinli mülteciler, Ortadoğu bölgesinin genel kırılğan yapısı sebebiyle büyük zorluklarla karşılaşmışlardır. Yukarıdaki rakamlar göz önünde bulundurulduğunda da en büyük darbelerden birini Suriye’de yaşanan iç

savaş sırasında aldıkları görülmektedir. Fakat her ne olursa olsun Suriye’de ve dünyanın farklı yerlerinde türlü zorluklar yaşayan Filistinli mülteciler açısından en önemli ve en temel sorun, topraklarının gasp edilerek üzerinde işgalci bir devletin kurulmuş olmasıdır.

Sonnotlar

- ¹ “Palestinians make up world’s largest refugee population”, Anadolu Agency, 20.06.2018.
- ² “Suriye’deki Filistinli mülteciler, sistematik tehciye maruz kaldı”, Suriye Muhalif ve Devrimci Güçler Ulusal Koalisyonu, 21.06.2019, <http://tr.etilaf.org/haberler/siyasi-haberler/suriyedeki-filistinli-multeciler-sistematik-tehcire-maruz-kald%C4%B1.html>
- ³ Anaheed Al-Hardan, “The Right of Return Movement in Syria: Building a Culture of Return, Mobilizing Memories for the Return”, Journal of Palestine Studies, Vol. 41, No. 2, Winter 2012, s. 62-79.
- ⁴ “Where We Work?”, UNRWA, <https://www.unrwa.org/where-we-work/syria/qabr-essit-camp>
- ⁵ “Who We Are?”, UNRWA, <https://www.unrwa.org/who-we-are>
- ⁶ “The Right of Return Movement in Syria...”
- ⁷ Maher Charif, “Palestinian Refugees in Syria: Fully Integrated, for Better and gor Worse”, Palestinian Journeys, <https://www.paljourneys.org/en/timeline/highlight/6591/palestinian-refugees-syria>
- ⁸ Yavuz Güçtürk, “Bitmeyen Göç: Suriye’deki Filistinli Mülteciler”, Suriye Gündemi, 17.01.2018, <http://www.suriyegundemi.com/2018/01/17/bitmeyen-goc-suriyedeki-filistinli-multeciler/>
- ⁹ “Syria Regional Crisis Emergency Appeal: 2019”, UNRWA, s. 1.
- ¹⁰ “Report: 3,987 Palestinian refugees killed in Syria since 2011”, Middle East Monitor, 10.07.2019, <https://www.middleeastmonitor.com/20190710-report-3987-palestinian-refugees-killed-in-syria-since-2011/>
- ¹¹ “Yarmouk Camp Set on Fire”, Action Group for Palestinians in Syria& The Palestinian return Centre& Democratic Republic Studies Center& Syrian Center for Media and Freedom of Expression, 22.04.2018, <https://prc.org.uk/upload/library/files/YarmoukSetOnFireEN.pdf>
- ¹² “Syria’s Palestinian Refugees: An Account of Violence”, Precarious Existence and Uncertain Futures, Palestinian Return Centre, 2018.
- ¹³ 1 Ocak 2018 rakamlarıdır. “Where We Work?”, UNRWA, <https://www.unrwa.org/where-we-work/syria>
- ¹⁴ “Syria Regional Crisis Emergency...”
- ¹⁵ “Syria Regional Crisis Emergency...”
- ¹⁶ “Palestinian Refugees in Syria: Fully...”
- ¹⁷ Ferhat Pirinççi, “Suriye’ye Komşu Ülkelerin Suriyeli Mültecilere Yönelik Politikaları”, TESAM Akademi Dergisi, 2018, s. 39-60.
- ¹⁸ Ayşe Selcan Özdemirci, “Suriye Krizi Sonrasında Lübnan’da Mülteci Sorunu”, ORMER Perspektif Serileri, Mart 2014, No. 1.
- ¹⁹ “Suriye’ye Komşu Ülkelerin Suriyeli Mültecilere...”
- ²⁰ “Syria Regional Crisis...”
- ²¹ “Suriye’den Türkiye’ye Göç Eden Filistinli Mültecilerin Durumu”, Emrin Çebi& H. Zehra Kavak, İNSAMER, 13.04.2015, https://insamer.com/tr/suriyeden-turkiyeye-goc-eden-filistinli-multecilerin-durumu_191.html
- ²² “Suriye’de Mahsur Kalmış Filistinli Mülteciler Uluslararası Af Örgütü’ne Konuştu”, Uluslararası Af Örgütü, 26.07.2012, <https://www.amnesty.org.tr/icerik/suriyede-mahsur-kalmis-filistinli-multeciler-uluslararasi-af-orgutune-konustu>
- ²³ “Bitmeyen Göç: Suriye’deki Filistinli...”
- ²⁴ “Palestinian Syrians: Displaced Once Again”, Euro-Mediterranean Human Rights Monitor, <https://euromedmonitor.org/en/palestinians-in-syria>